

RĂSPUNDEREA PATRIMONIALĂ ÎN DREPTUL ECOLOGIC

Tatiana STAHL,

lector universitar Catedra „Drept”, UASM, doctorandă ULIM

Ala BOSCAN,

lector universitar la Catedra „Cadastru și Geodezie” UASM, doctorandă.

REZUMAT

Acest articol se axează pe concretizarea și argumentarea eficienței și perspectivei răspunderii patrimoniale în dreptul ecologic și delimitării regimului de răspundere pentru dauna adusă mediului de cel aplicabil reparării prejudiciului ecologic adus patrimoniului persoanei. În același context, se argumentează ideea de obiectivizare a răspunderii de mediu, chiar cu depășirea unor limite ale tradiționalismului.

Cuvinte-cheie: răspunderea patrimonială, daună de mediu, prejudiciu ecologic, patrimoniu, răspundere de mediu, funcție ecologică.

PATRIMONIAL LIABILITY IN ECOLOGICAL LAW

Tatiana STAHL,

lecturer at the „Law” chair of the UASM, PhD student ULIM

Ala BOSCAN,

lecturer, Department of Cadastre and Geodesy, UASM, PhD student

SUMMARY

This article focuses on the concretisation and argumentation of the effectiveness and the perspective of patrimonial responsibility in environmental law and perspective delimitation of liability regime for environmental damage from that applicable to the repair of environmental damage to the patrimony of the person. In the same context, it is argued the idea of objectification of environmental responsibility, even by overcoming some limits of traditionalism.

Keywords: patrimonial liability, environmental damage, ecological damage, patrimony, environmental liability, ecological function

Introducere. Răspunderea juridică apare ca unul dintre mijloacele de o mare importanță în lupta împotriva poluării mediului [22, p.49-56]. Unul dintre caracterele instituției răspunderii în raporturile de dreptul mediului este acela că în cadrul ei sunt aplicate și aplicabile aproape toate mecanismele caracteristice tuturor formelor de răspundere, inclusiv cea patrimonială.

Suntem de acord cu expresia că răspunderea juridică „clasică”, cu formele ei cunoscute (răspunderea civilă, răspunderea administrativă, răspunderea penală) devine insuficientă și inadecvată în cazul încălcării normelor de protecție ale mediului și ale atingerilor aduse mediului (având ca rezultat cauzarea unui prejudiciu ecologic). În unele cazuri aceste forme ale răspunderii juridice în contextul specificului normelor de drept al mediului dobândesc anumite caractere specifice, iar

ca rezultat la aceasta au de „suferit” teoriile și concepțiile tradiționale cu privire la natura și conținutul unor instituții de drept. Astfel, apare necesară o amenajare juridică a răspunderii, proprie acestui domeniu, care să aibă în vedere specificitatea acestuia, categoriile răspunderii rămânând în esență aceleași [24, p.7].

Metode aplicate și materiale utilizate. În vederea realizării scopului trasat, în respectivul articol științific au fost aplicate un șir de metode ca: metoda logică (bazată pe analiza deductivă și inductivă, generalizare și specificare), metoda sistemică și cea comparativă.

În publicație au fost utilizate lucrările științifice ale savanților ce reprezintă atât doctrina juridică autohtonă, cât și doctrinele juridice ale României, Federației Ruse și ale altor state.

Rezultate obținute și discuții. Problema răspunderii juridice în

dreptul ecologic este cercetată tot mai frecvent. Acest lucru se datorează concepțiilor noi ale doctrinei asupra unor elemente ale răspunderii juridice în cadrul acestor raporturi, la care se adaugă și constatările jurisprudenței și statisticii judiciare care ne demonstrează foarte des ineficacitatea normelor și metodelor existente în prezent. Tradiționalismul cedează puțin câte puțin, bucurându-se de unele reglementări „netradiționale”, care își afirmă superioritatea [19, p.120-123]. De exemplu, principiul răspunderii obiective pentru daunele de mediu, care este consacrat în art. 3 al Legii nr. 1515/1993 privind protecția mediului înconjurător [12].

În plus, se vorbește tot mai sigur despre existența unei răspunderi *specifice dreptului mediului, diferită de cea civilă* [26, p.3]. Într-adevăr, pentru victimele unei daune ecologice, faptul că persoana care a cauzat dauna

a fost supusă răspunderii penale sau contravenționale, va constitui o consolare morală, la direct, însă victima va dori o reparare a daunei. Această reparare apare, de regulă, drept scop principal, iar uneori și exclusiv.

Suntem de acord cu autorul I. Trofimov [23, p.5] care susține că, situația în care s-a cauzat o daună ecologică, răspunderea penală și contravențională este subsidiară, iar răspunderea patrimonială, care este manifestată prin obligația de reparare a daunei, este una principală.

Înainte de a prezenta o caracteristică a răspunderii patrimoniale în dreptul mediului, considerăm important de a nuanța conceptul de *patrimoniu în dreptul mediului*. Consacrat în oridinea juridică internă și internațională, conceptul de „*patrimoniu comun*”, „*patrimoniu natural*”, „*patrimoniul mediului*”, este recunoscut la nivel general, ca fiind forma sub care regăsim noțiunea de patrimoniu în domeniul de aplicare a dreptului mediului.

În ciuda entuziasmului cu care a fost adoptată noțiunea de patrimoniu natural în cadrul documentelor juridice internaționale și interne, cu greu putem extrage, din conținutul lor, o definiție veritabilă a acestui concept, a cărui juridicitate este pusă încă la îndoială. Suntem nevoiți să recurgem, în aceste condiții, la un *Dicționar al protecției naturii* [31, p.346-347], care explică noțiunea de „patrimoniu natural”, raportându-l la biodiversitate. Astfel, se arată, că patrimoniul natural „reunește ansamblul bogățiilor și resurselor de mediu (habitate, obiecte geologice, diversitatea genetică, speciile de floră și de faună, peisajele et.)”.

Credem că, sub aspect terminologic din punct de vedere juridic, este corect să utilizăm denumirea de „*patrimoniu de mediu*”, atunci când ne referim la această structură teoretică [15, p.14].

Vom depune efortul să evidențiem specificul aplicării răspunderii patrimoniale în raporturile de dreptul mediului, chiar și în pofida formulărilor clasice expuse în art. 89 al Legii nr. 1515/1993 și art. 30 al Legii nr. 1102/1997 și anume că, „*încălcarea legii atrage după sine răspunderea civilă, penală și contravențională după caz*”.

În privința naturii juridice a răspunderii pentru prejudiciile asupra mediului, s-a afirmat că aceasta deopotrivă poate fi preventivă și reparatorie, deci are o *natură juridică mixtă*, de drept administrativ și de drept civil, fiind totodată distinctă de răspunderea civilă tradițională, dar și de răspunderea administrativă propriu-zisă [4, p.145]. Adepții teoriei naturii juridice mixte a răspunderii pentru prejudiciile asupra mediului, împărtășesc opinia, conform căreia suntem în prezența unei răspunderi de drept al mediului.

Există și autori [13, p.69-80; 28, p. 397] care contestă astfel teoria configurării unei răspunderi de drept al mediului.

Considerăm importantă existența răspunderii patrimoniale pentru daunele ecologice, indiferent de faptul, dacă se recunoaște sau nu, la nivel doctrinar ca o răspundere de dreptul mediului distinctă de cea civilă.

Susținem și opinia autorului I. Trofimov [23, p.16-18] în ceea ce privește prezența unor particularități specifice ale răspunderii patrimoniale în dreptul mediului. Autorul își agrumentează ipoteza inaplicabilității tuturor regulilor de drept civil pentru daunele de mediu și, de asemenea, prezintă unele particularități esențiale ale răspunderii patrimoniale în dreptul mediului fundamentându-se pe următoarele argumente:

- în cadrul unui proces civil, într-o cauză de drept comun, procedura este inițiată doar de către partea care a avut nemijlocit de suportat o daună de natură patrimonială. În cazul daunei de mediu, procedura de examinare a problemei cu privire la despăgubire poate fi inițiată atât de către cel ce a avut de suferit o daună de natură patrimonială rezultată de actul de poluare, cât și de către o autoritate publică căreia îi revin atribuții de a exercita anumite funcții în domeniul protecției mediului [20, p.57-61]. În cazurile de acordare de despăgubiri pentru daunele suferite ca urmare a unui act de poluare, poate fi declanșat și de către o terță persoană, care nu a avut de suferit nemijlocit un prejudiciu din urma actului poluator. Acest drept la acțiune – *actio popularis* – este fundamentat prin consacrarea dreptului persoanei la un mediu

sănătos și echilibrat din punct de vedere ecologic. Aceste reglementări le găsim în art. 30 al Legii Republicii Moldova privind protecția mediului înconjurător, care stabilește că statul recunoaște tuturor persoanelor fizice dreptul la un mediu sănătos, în acest scop asigură, în conformitate cu legislația în vigoare, dreptul de a se adresa în justiție sau altor organe pentru despăgubire în caz de prejudiciu suportat.

- în procesul civil comun, partea care a pricinuit dauna poate fi exonerată de la răspundere sau părțile pot negocia cuantumul despăgubirilor spre diminuarea acestora în raport cu valoarea reală a daunei. Într-un proces civil care are ca obiect o cauză de despăgubire în urma unei daune de mediu, posibilitatea de a diminua prin negocieri sau de a opera exonerarea de la răspundere pentru dauna de mediu este exclusă, întrucât legislația de mediu instituie principiul „poluatorul plătește” și principiul „despăgubirii integrale a daunei cauzate mediului”.

- dacă într-un proces civil obișnuit în instanță urmează a fi examinată problema vinovăției persoanei ce a cauzat dauna, în procesul nedăunării mediului, problema vinovăției nici nu se pune în dezbateri, întrucât răspunderea pentru daune de mediu are un caracter obiectiv [12].

Pentru evitarea interpretării și a aplicării greșite a legislației – este important să facem o diferențiere între regimul răspunderii civile cu caracter material-patrimonial și răspunderea în dreptul mediului, care la fel poartă un caracter material-patrimonial.

În ceea ce privește răspunderea civilă, este necesar de reținut, că aceasta nu are aplicabilitate în toate cazurile, când există dauna patrimonială. În acest sens, este necesar să facem diferențierea dintre *dauna de mediu* și *dauna civilă*. *Repararea daunei de mediu*, după legislația multor țări, inclusiv a Republicii Moldova, se supune unui regim de drept public. În același sens, dauna civilă se supune reparării potrivit regulilor dreptului privat. Deci putem să afirmăm că răspunderea civilă în cadrul raporturilor de dreptul mediului este aplicată doar pentru dauna civilă ca rezultat al acțiunii poluatoarei asupra căreia se aplică regimul de

drept privat și care în mod direct este necesar a fi deosebită de dauna de mediu [22, p.49-56].

Dauna de mediu [23, p.49] este definită în literatura de specialitate controversat. Autorul rus A. Galicenco o definește:

- în sens larg - dauna cauzată în urma acțiunii factorilor de mediu degradați, asupra sănătății omului (daună socială), precum și asupra patrimoniului: stingerii posesiei, distrugerea construcțiilor sub influența aerului atmosferic poluat (daună economică);
- în sens restrâns - presupune dauna adusă mediului înconjurător, elementelor naturii, resurselor naturale și sistemelor naturale, a cărei mărime se evaluează conform unor metodici speciale [27, p.33].

În doctrina autohtonă V. Vlaicu [25, p.29], caracterizând natura juridică a prejudiciului ecologic subliniază că, acesta constă în daune aduse mediului ce se pot produce ca urmare a unor fapte ori acte juridice, care prin efectele lor afectează sau pot afecta mediul. În opinia autoarei I. Nicolau [16, p.39], dauna de mediu, este o atingere adusă patrimoniului comun. Victima tulburărilor este, în acest caz, colectivitatea deținătoare a unui patrimoniu distinct de ansamblul patrimoniilor personale ale subiectelor de drept. Astfel, unii recunosc întinderea „daunei de mediu” atât asupra vătămărilor aduse de om mediului, cât și asupra tulburărilor aduse omului (sănătății, integrității patrimoniului său etc.) în rezultatul unei vătămări de mediu.

În acest sens, ținem să afirmăm, că dauna de mediu se referă în exclusivitate doar la vătămările aduse mediului și nu se referă la daunele rezultate din această poluare. Argumentarea acestui fapt rezultă din simpla considerațiune, că omul, în virtutea imposibilității sale de a influența fenomenele obiective, inclusiv cele naturale, corespunzător nu poate să dirijeze ca o acțiune a sa asupra mediului să aibă ca efect sau să nu aibă ca efect pricinuirea de daune și asupra omului. Prin urmare, daunele de mediu pot avea drept rezultat influență asupra omului și patrimoniului acestuia, dar pot fi daune de mediu ce nu au drept rezultat influența asupra omului și patrimoniului acestuia. Deci, este

necesar de a reține, că dauna de mediu constituie sursa daunei cauzate omului și patrimoniului acestuia, eventual a daunei civile în rezultatul acțiunii poluatorii.

Ar fi corect să accentuăm și faptul că dauna de mediu, pentru a fi considerată, nu necesită neapărat apariția unei daune civile, deoarece deja prezintă importanță în plan de lezare de interese, chiar și la existența ei separată de dauna civilă [21, p.97].

În opinia noastră dauna de mediu poate fi caracterizată prin următoarele:

- este rezultatul unui act poluator;
- nu necesită neapărat apariția daunei civile;
- are doar caracter patrimonial (deși suferințele morale nu se exclud și trebuie să recunoaștem că ele sunt prezente în fiecare caz, totodată, ca propunere de *legea ferenda* ar trebui să fie admisă repararea daunelor morale pentru actele de poluare. Aceasta s-ar fundamenta în suferințele psihice ale victimei în legătură cu pericolul creat prin poluare); de regulă sunt prejudicii imprevizibile, dar pot fi și previzibile; pot fi cauzate atât prin acte juridice licite, cât și acte juridice ilicite; pot fi daune de natură delictuală, dar și contractuală; pot fi comise atât prin acțiuni, cât și prin inacțiuni.

Dauna civilă, drept rezultat al acțiunilor poluatorii, constituie nu altceva decât o vătămare cauzată omului sau scădere a patrimoniului acestuia, care rezultă dintr-un caz de poluare. Aceasta cuprinde pierderea suferită – *damnum emergens* - și beneficiul ratat – *lucrum cessans*. Am deduce următoarele caracteristici ale daunei civile și anume:

- dauna civilă este rezultatul unui act poluator;
- dauna civilă rezultată dintr-un act poluator este referită doar la patrimoniul persoanei, sănătății și vieții acesteia;
- dauna civilă din actul poluator este de natură exclusiv patrimonială;
- pot fi daune atât de natură delictuală, cât și contractuală;
- se poate exprima atât printr-un prejudiciu, cât și printr-un venit ratat;
- dauna civilă este supusă reparării după regulile prevăzute de legislația

civilă, dar la angajarea răspunderii pentru cauzarea unei astfel de daune nu se ia în considerare vinovăția făptuitorului [13, p.215-216].

Generalizând putem spune că, doar fapta poluatoare comisă de o persoană poate duce la considerarea existenței unei daune civile, ce poate fi reparată conform regulilor de răspundere civilă în raporturile de drepturile mediului.

Încă o problemă de ordin terminologic ține de noțiunea „*prejudiciu ecologic*”, pentru care în literatura de specialitate, este utilizat sinonimul „*daunei de mediu*”.

Autorul Gr. Ardelean [2, p.29-34] menționează că noțiunile de *prejudiciu ecologic* și *daună de mediu* trebuie privite de pe poziții diferite, în primul rând, de pe poziția persoanei victimă, în al doilea rând – a mediului ca victimă. Din această perspectivă urmează să se contureze prejudiciul ecologic ca o vătămare adusă persoanei și bunurilor sale, de către mediul degradat și dauna de mediu caracterizată prin atingerile aduse direct mediului, privite ca fapte obiective. Susținem această opinie și credem că este rezonabil, odată cu delimitarea operată între aceste noțiuni, să se pună capăt discuțiilor interminabile în jurul termenului ce urmează să fie utilizat la definirea efectului vătămător ce se răsfrânge atât asupra factorilor de mediu, cât și asupra persoanei, aceste două fiind utilizate separat, și nu ca sinonime, așa cum se făcea până acum în lucrări de specialitate [1, p.22-23].

Legislația Republicii Moldova nu oferă o noțiune expresă prejudiciului ecologic, aceasta poate fi desprinsă din unele contexte, atunci când se dă noțiunea de „poluare”. Astfel, o noțiune a prejudiciului ecologic ar putea fi dedusă din conținutul noțiunii de „poluare a mediului înconjurător” expusă în Hotărârea explicativă a Plenului CSJ [11], potrivit căreia aceasta reprezintă impurificarea solului, subsolului, apelor, aerului cu substanțe chimice, deșeuri de la întreprinderi industriale, agricole, comunale, de la instituții, organizații, cu gaze de eșapament de la transportul auto, dacă această impurificare a cauzat sau putea să cauzeze prejudicii sănătății omului, faunei, florei, rezervoarelor de pește etc.

M. Duțu, atunci când caracterizea-

ză *dauna ecologică*, se referă la atingerea adusă unui patrimoniu colectiv (prejudiciu colectiv), de interes public, deoarece aparține întregii colectivități, fără a putea fi individualizată partea fiecărei persoane, respectiv nici partea din dauna suportată de fiecare în parte nu este posibil de stabilit. Autorul în cauză [3, p.235], dar și alții, mai utilizează noțiunea de daună ecologică și cu termenul de „*prejudiciu ecologic pur*”. Însă atunci când se referă la *prejudiciu ecologic*, are în vedere dauna individualizată, care a afectat bunurile uneia sau ale mai multor persoane și are o cauză cu caracter ecologic.

Concluzionând asupra dilemei terminologice, am putea spune că *dauna de mediu*, este privită ca o vătămare directă a mediului, fără repercusiuni asupra persoanei și *prejudiciu ecologic*, ca daună adusă indirect persoanei și bunurilor sale prin intermediul mediului poluat.

În urma acestui exercițiu terminologic se creează impresia că, noțiunea de „prejudiciu ecologic” cu cea de “prejudiciu civil” sunt absolut identice.

În scopul evitării unor confuzii, autorul G. Ardeleanu vine cu următoarele deosebiri esențiale: prejudiciul ecologic, spre deosebire de prejudiciul ordinar (civil), este cauzat persoanei și bunurilor sale de către mediul afectat, iar într-o altă ipostază poate apărea ca o daună cauzată de persoane direct bunurilor care generează consecințe negative asupra sănătății și bunăstării celui cărui îi aparțin cu titlu de proprietate [2, p.29-34].

Referitor la spectrul de condiții ale răspunderii patrimoniale în raporturile de dreptul mediului, găsim o gamă largă de păreri. Aceste condiții diferă în funcție de faptul dacă răspunderea este fundamentată pe greșală (răspunderea subiectivă) sau pe risc (răspunderea obiectivă) [29, p.184-187]. În acest caz, opiniile sunt diverse, în unele accepțiuni, un element al acestui spectru îl reprezintă vinovăția, iar în altele vinovăția nu este elementul fundamental al răspunderii.

Dacă ne referim la una dintre opinii constatăm că, pentru a fi aplicate măsuri de răspundere patrimonială în raporturile de dreptul mediului, este

suficient să fie prezente cumulativ următoarele condiții: a) să existe o faptă ilicită; b) să existe prejudiciul; c) să existe un raport de cauzalitate dintre fapta ilicită și prejudiciu [5, p.244].

În concepția tradițională, răspunderea obiectivă se întemeiază pe ideea de risc. Teoria răspunderii pentru risc, implică ideea de justiție, conform căreia orice activitate umană vizează un profit, iar în condițiile în care o activitate crează un risc pentru altul, autorul său este responsabil pentru prejudiciul astfel cauzat, fără a fi necesară dovedirea atitudinii culpabile a acestuia [18, p.253].

Răspunderea juridică pentru riscul provocat mediului și echilibrului ecologic reprezintă în opinia M. Duțu forma de manifestare specifică a răspunderii juridice patrimoniale în materie ecologică. Răspunderea pentru riscul provocat mediului și echilibrului ecologic nu-și atenuază sau anulează rolul său preventiv-corectiv, rol vizat de răspunderea pentru culpă. În doctrina juridică s-a admis că rolul preventiv-corectiv al răspunderii pentru riscul provocat mediului și echilibrului „și mută semnificațiile pe alte trepte de realizare a reparării prejudiciilor provocate” [5, p.245].

Reglementările legale în materia răspunderii pentru prejudiciul ecologic consacră teza conform căreia această răspundere constituie, în primul rând, o reparare contemporană. Asistăm la o adaptare a răspunderii civile delictuale la particularitățile domeniului protecției mediului, în spiritul satisfacerii exigențelor principiilor fundamentale ale precauției și „poluatorul plătește” [18, p.253-254].

Trebuie să precizăm în acest context că, în analiza răspunderii patrimoniale pentru dauna ecologică, existența sau, dimpotrivă, lipsa culpei, ca fundament al răspunderii, face obiectul unei ample dezbateri. Aceasta poate fi rezumată prin întrebarea, dacă i se poate acorda un rol primordial răspunderii obiective, ca unic fundament al răspunderii pentru prejudiciul ecologic. Însă doctrina a arătat că această controversă poate fi determinată și în cazul unui răspuns afirmativ, dar și al unui negativ, cu avantajele și dezavantajele respective, fie pentru debitor, fie

pentru creditorul obligației de reparare [6, p.254].

Fiind de acord cu poziția, conform căreia, culpa autorului faptei ilicite și capacitatea delictuală a acestuia nu sunt elemente obligatorii pentru antrenarea răspunderii patrimoniale de dreptul mediului, este corect de precizat, că conform legislației civile a Republicii Moldova, și anume conform prevederilor lit. c) a art. 3 al Legii privind protecția mediului înconjurător, se consacră principiul responsabilității tuturor persoanelor fizice și juridice pentru prejudiciul cauzat mediului; prevenirea, limitarea, combaterea poluării, precum și recuperarea pagubei, cauzate mediului și componentelor săi din contul persoanelor fizice și juridice care au admis (*chiar și inconștient sau din neglijență*) dauna. Termenul *inconștient* identifică, de fapt, caracterul obiectiv al răspunderii de dreptul mediului.

Fapta ilicită, în dreptul mediului, constă în conduita unei persoane fizice sau juridice, concretizată într-o acțiune sau inacțiune ce contravine dispozițiilor privind protecția, conservarea și dezvoltarea mediului, efectele conduitei ilicite exteriorizându-se în prejudiciul care apare, acesta fiind întotdeauna de natură patrimonială [14, p.254]. Astfel, pentru angajarea răspunderii patrimoniale de dreptul mediului, nu este necesar ca fapta cauzatoare de prejudiciu să fie neapărat ilegală.

Având în vedere practica raporturilor juridice ale altor ramuri de drept, din inerție, se consideră că în raporturile de dreptul mediului, răspunderea juridică de dreptul mediului (patrimonială) va surveni doar în cazul în care fapta cauzatoare de prejudiciu va avea caracter ilegal. În acest sens, rămâne fără o soluție certă situația în care este săvârșită o faptă cauzatoare de prejudiciu mediului, dar considerată inițial (la momentul comiterii) ca fiind conform legii. Mai ales, aceste situații sunt caracteristice activităților bazate pe risc. În acest sens, „răspunderea bazată pe risc este o răspundere obiectivă [22, p.49-56],” care se aplică și asupra cazului, când activitatea se desfășoară conform legii, dar se cauzează un prejudiciu, de exemplu de discuție ar putea servi hotărârea privind accep-

tarea tranzitării deșeurilor radioactive pe teritoriul R. Moldova, fapt ce, evident, contravine prevederilor punctului a) al art. 3 și art. 77 ale Legii privind protecția mediului înconjurător și prevederilor art. 37 al Constituției R. Moldova.

Privitor la „*victima*” daunei ecologice, s-au stabilit, în fond, două opinii. O parte din autori au concluzionat, că victima este omul și bunurile sale, paguba fiind cauzată de mediul în care acesta trăiește; alți autori consideră mediul ca fiind victima daunei ecologice [13, p.74].” Evident, mediul aici nu are calitatea de victimă în sensul legislației procesuale, în caz contrar ar apărea problema reprezentării elementelor naturale, cu toate că în dreptul pozitiv al unor state s-a înregistrat o evoluție în acest sens (de exemplu, art.71 din Constituția Ecuador 2008) [7, p. 242].

Referitor la stabilirea cuantumului prejudiciului, despre care am trasat unele probleme de ordin terminologic în acest domeniu, este o problemă foarte dificilă, dacă nu chiar imposibilă, cel puțin din punct de vedere material (dar nu numai!), o evaluare pecuniară a tuturor elementelor ce îi aparțin, constatăm că există o posibilitate de a le conferi o valoare bănească elementelor mediului. Totuși trebuie precizat că în cazul de față avem de-a face cu un sistem imperfect, sub mai multe aspecte.

Concluzionăm, că lacunele legislației contemporane cu privire la recuperarea prejudiciului ecologic și neajunsurile de ordin practic, reduc eficacitatea sancțiunilor aplicate în domeniul ecologic. Acest lucru indică faptul că metodele disponibile în prezent pentru determinarea prejudiciului ecologic nu sunt tocmai perfecte. În primul rând, trebuie de consolidat funcțiile lor compensatorii, rezolvarea problemelor de procedură și a măsurilor organizatorice, pentru a se încerca să se apropie cât de aproape, real de mărimea sancțiunilor patrimoniale la maștabul real al prejudiciului [30, p.102-109]. În al doilea rând, însăși existența prejudiciului, din ipostaza element probabil unei posibile cuantificări, este discutabilă; astfel, în lipsa acestuia, ne-am afla în situația inițială, în dificultatea concretă de a evalua în

bani bunuri cu un statut special din perspectivă ecologică. În același timp, și criteriile de evaluare a pagubelor produse sunt încă la un stadiu în care, pot oferi o certitudine științifică, sub aspect juridic, însă nu sunt pe deplin reglementate, în sensul stabilirii, în toate sistemele judiciare existente, a unor limite sau praguri de la care să se poată pună problema răspunderii pentru acel prejudiciu și stabilirea despăgubirilor aferente [10, p.244]. În fine, și poate, pentru a deschide o cutie a Pandorei, trebuie să avem în vedere problematica răspunderii pentru prejudiciul ecologic. Din această cauză, pentru moment, ne vom limita, în această privință, la a ridica problema, dacă este indicat să condiționăm constatarea și existența unei valori economice a elementelor patrimoniului de mediu, producerea unei daune. Considerăm, totuși, că nu avem de-a face, după cum s-ar crede la o primă vedere, cu un singur moment determinant, care separă, în timp, situația în care anumite elemente ale naturii nu au valoare economică, de cea în care sunt evaluabile pecuniar, ci mai degrabă cu un „punct de pornire”, cu caracter pur teoretic, plecând de la care putem studia posibilitatea conferirii unei valori patrimoniale factorilor de mediu, în limitele reparării prejudiciului.

Legislația română oferă o definiție în materie prin conținutul O.U.G. nr. 195/2005[17], conform căreia prejudiciul ecologic înseamnă „efectul cuantificabil în cost al daunelor asupra sănătății oamenilor, bunurilor sau mediului, provocat de poluanți, activități dăunătoare ori dezastre”. Considerăm important precizarea reglementării românești, conform căreia prejudiciul trebuie, în mod imperativ, să reprezinte evident, o valoare economică a acestui prejudiciu care, sub aspectul tematicii abordate, nu ne poate lăsa indiferenți.

Suntem în prezența unei confirmări legislative, a concluziei la care am ajuns mai devreme, referitoare la caracterul patrimonial, în sensul clasic. Ar fi bine venit, ca legiutorul moldav să se inspire din legislația română în această problemă complicată din punct de vedere „matematic”. Mai mult ca atât, în soluționarea acestei situații, urmează a se exclude aplicarea regulilor de drept

civil pentru evaluarea daunelor și aplicarea unor reguli specifice.

În acest sens, legislația privind protecția mediului operează cu sistemele de taxe pentru poluare, degradare, deteriorare etc., care stabilesc posibilitatea unificării sistemului de calculare a prejudiciului în fiecare caz și asigurarea posibilității dirijării centralizate a finanțelor privind restabilirea, renovarea, regenerarea obiectivelor mediului care au fost afectate prin activități poluatoare. Totodată, măsurarea ori evaluarea pagubelor în scopul atribuirii unei indemnizații ridică și alte probleme importante, ca de exemplu pragul ori nivelul minim de pagubă care atrage răspunderea, constatarea daunei, în special, când este vorba despre efecte pe termen lung, la mare distanță, și în sfârșit posibila ireversibilitate a prejudiciului. De altfel, această ultimă problemă, deși foarte importantă, rămâne, în mare parte, ignorată de drept.

În viziunea autorului A. Duțu, repararea prejudiciului ecologic nu este asigurată decât în mod imperfect, fie pentru că acesta nu este reparabil în natură (atingerile ireversibile ale echilibrului natural), fie că este diluat, astfel încât nici o reparație nu este posibilă. O problemă la fel discutabilă, rămâne și aceea de a ști de la ce grad al efectelor negative pentru mediu se deschide dreptul la repararea pagubelor și problema prejudiciului viitor sau incert. În acest sens, pentru a găsi o soluție general acceptabilă, jurisprudența franceză, de exemplu, a consacrat noțiunea de „cauză probabilă și credibilă”, atunci când nici o altă cauză decât poluarea ori deteriorarea mediului nu poate fi considerată în mod rezonabil drept sursă principală a daunei [6, p.264].

Cu privire la problema deschiderii dreptului la reparație, pentru a deschide, acesta trebuie să-și facă vizibilă existența sa actuală și viitoare, precum și posibilitățile de evaluare, chiar dacă se produce ulterior. În acest caz, trebuie să ținem cont de faptul că majoritatea acțiunilor cauzatoare de daune mediului nu presupun prezența imediată a daunei sau posibilitatea determinării mărimii integrale a acesteia [21, p.99]. Această opinie, de fapt, răstoarnă poziția doctrinei mai vechi care susținea că pentru daunele incerte și eventuale,

adică acelea care se pot produce în viitor, nu se poate cere despăgubire. Actualmente însă, doctrina a devenit mai flexibilă, apreciind că un prejudiciu care nu s-a realizat poate justifica condamnarea actuală, dacă realizarea lui în viitor este certă. În materie de mediu, mergând ceva mai departe, potrivit unor studii recente asupra riscurilor de daune viitoare, s-a ajuns la concluzia posibilității admiterii ca fundament al unei acțiuni, riscurile plauzibile ori incerte de daune viitoare grave ori ireversibile, care nu ar fi ori ar fi foarte dificil reparabile [9, p.22].

Susținem poziția autorului G. Ardeleanu [2, p.29-34] și credem că putem insista asupra aplicării normelor răspunderii reparatorii în faza în care s-a adus o atingere factorilor de mediu, iar dauna încă nu este certă, dar în eventualitate ar putea să se producă în viitor, cu toate că în acest sens nu se pot aduce probe pertinente. Având în vedere cele expuse anterior, pare oportun să se încerce de a elabora și de a adopta o metodă universală pentru determinarea daunelor ecologice, nu excludem faptul că această tehnică de elaborarea a metodologiei calculării prejudiciilor ecologice să fie introdusă pe etape, deoarece evaluarea patrimoniului mediului este un domeniu nu pe deplin explorat.

Concluzii

În concluzie am putea preciza că, în contextul unei tendințe de uniformizare, regimul juridic al răspunderii patrimoniale pentru prejudiciul ecologic este caracterizat printr-o serie de reguli novatoare, derogatorii de la regimul clasic al răspunderii civile delictuale și anume:

- prima dintre acestea se referă la caracterul obiectiv, independent de culpă al răspunderii în materie de mediu;

- urmează regula răspunderii solidare, în situațiile în care sunt ținuți răspunzători pentru același prejudiciu mai mulți autori;

- în privința întinderii reparației, aceasta are un caracter integral, în sensul că se fereră atât la pagubele suferite de către victimă, cât și la degradările produse mediului, precum și la costul măsurilor de depoluare, de readucere în starea anterioară;

- și ultima regulă, pe care am putea să o numim suplimentară și care evidențiază caracterul preponderent, specific, de reparație, al răspunderii pentru prejudiciul ecologic este obligația asigurării în cazul activităților cu risc major de poluare.

Prin urmare, am încercat să definim răspunderea patrimonială în dreptul mediului, *ca fiind acea formă de răspundere juridică cu caracter reparator și evaluabilă pecuniar, instituită în scopul reparării daunelor de mediu, prin despăgubirea prejudiciilor cauzate persoanei și mediului, indiferent de vinovăția autorului faptei.*

Credem că sunt oportune și propunerile:

1) Pe plan legislativ este necesară instituirea unor asigurări pe problematica mediului, care să fie încheiate în mod obligatoriu de firmele care au activități periculoase pentru mediu și opțional pentru celelalte firme, astfel încât, indiferent cine provoacă prejudiciul de mediu să existe certitudinea existenței unor despăgubiri pentru cei afectați și luarea măsurilor pentru limitarea proporțiilor prejudiciului și refacearea elementelor afectate.

2) Elaborarea unei instrucțiuni care să prevadă modul de evaluare a daunelor aduse mediului, unde să fie prevăzută și o formulă de calcul a acestui prejudiciu.

Referințe bibliografice

1. Ardelean G. Repararea prejudiciului ecologic. Teza de doctorat. Chișinău, 2017. 180 p.
2. Ardelean G. Noțiunea daunelor de mediu și a prejudiciului ecologic. Delimitări conceptuale. În *Legea și Viața*. nr.12, 2015. p. 29-34.
3. Bădescu V. S. Dreptul mediului, sisteme de management de mediu. București: Editura C.H. Beck, 2011. 432 p.
4. Cerchez A. M. Formele răspunderii juridice în dreptul intern. Teza de doctorat. Chișinău, 2015. 194 p.
5. Duțu A. Dreptul mediului. Ed. a 4-a. București: C.H. Beck. 2014. 485 p.
6. Duțu A. Patrimoniul în dreptul civil și în dreptul mediului. București: Universul Juridic, 2013. 312 p.
7. Duțu M. Considerații în legătură cu delimitarea și corelarea sistemelor (regimurilor) juridice de prevenire și reparare

a daunelor ecologice în dreptul român. În: *Revista Dreptul*, nr. 3, 2013. p. 238-249.

8. Duțu M. *Tratat de dreptul mediului*. Ed. a III-a. București: C. H. Beck, 2008. 1152 p.

9. Duțu M. Un nou model de responsabilitate: răspunderea pentru viitor. *Perspectiva de mediu*. În: *Pandectele române*, nr. 8, 2014. p.17-32.

10. Eliescu M. *Răspunderea civilă delictuală*. București. Ed. Academiei, 1971. 360 p.

11. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la practica aplicării de către instanțele judecătorești a unor prevederi ale legislației ecologice în cadrul examinării cauzelor civile. Nr. 3 din 24.12.2010. pct.6.

12. *Legea Republicii Moldova privind protecția mediului înconjurător*. Nr. 1515 din 16.06.1993. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* nr. din 30.10.1993, 10/283.

13. Lupan E. *Dreptul la indemnizație a victimei poluării* În: *Dreptul*, nr. 9, 2002, p. 69-80.

14. Lupan E. *Răspunderea civilă*. Cluj-Napoca: Accent, 2003. 416 p.

15. Moroianu-Zlătescu I., Popescu O. *Mediul și sănătatea*. București: Ed. Institutul Român pentru Drepturile Omului, 2008. 144 p.

16. Nicolau I. *Aspecte privind responsabilitatea pentru daune ecologice în legislația franceză*. În: *Legea și viața*, nr. 11, 2010. p. 38-40.

17. *Ordonanța de urgență a României privind protecția mediului* nr. 195 din 22.12.2005. În: *Monitorul Oficial al României, Partea I*, nr. 1.196 din 30.11.2005.

18. Petrașcu-Mag R.-M. *Protecția mediului în contextul dezvoltării durabile*. Legislație și instituții. Cluj-Napoca: Ed. Bioflex, 2011. 363 p.

19. Sandulescu I.I. *Definiția răspunderii civile în raporturile de drepturile mediului*. În: *Analele Științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova*. Chișinău 2007. p. 120-123.

20. Teodoroiu S. *Răspunderea civilă pentru dauna ecologică*. București. Lumina Lex, 2005. 432 p.

21. Trofimov I., Ardelean G., Crețu A. *Dreptul mediului*. Chișinău: Tipografia „Bons Offices”, 2015. 320 p.

22. Trofimov I. *Reflecții teoretice privind răspunderea patrimonială în dreptul mediului*. În: *Administrare publică*, nr. 1, 2015, p. 49-56.

23. Trofimov I. *Răspunderea civilă în raporturile de dreptul mediului*. Teza de doctorat. Chișinău, 2013. 143 p.

CZU 343.343

24. Trușcă A. M. Particularitățile răspunderii juridice în dreptul mediului. București: Universul Juridic, 2012. 270 p.

25. Vlaicu V. Dreptul de a fi despăgubit pentru dauna ecologică. În: *Legea și viața*, nr. 9, 2006. p. 29-31.

26. Бадалов Ш. К. Проблемы Гражданско-Правовой Ответственности за экологический вред в Республике Таттарстан. Автор. дисс. кан. юрид. наук. Душанбе, 2011. 26 p.

27. Голиченков А. К. Экологическое право России. Словарь юридических терминов. Москва: Городец, 2008. 429 с.

28. Жариков Ю. Г. О применении юридической ответственности за экологические правонарушения. În: *Журнал российского права*. № 7, 2010, с. 37-45.

29. Сагитов С. М. Восстановление прежнего имущественного положения как оптимум при определении убытков, причиненных окружающей среде. În: *Вестник экономики, права и социологии*, Казань, № 4, 2011, с. 184-187.

30. Сагитов С. М. Правовая модель универсальной методики определения вреда окружающей среде: значение и построения. În: *Ученые записки казанского университета*. Том 156, книга 4, 2014, с. 102-109

31. Bioret F., Estève R., Sturbois A. Dictionnaire de la protection de la nature. Paris: Press Universitaires de Rennes. 2009. 538 p.

INFORMAȚIA DESPRE AUTORI

Tatiana STAHI,
lector universitar la Catedra „Drept”
UASM, doctorandă, ULIM
e-mail: tstahi@mail.ru
tel. 068639991

Ala BOSCAN,
lector universitar la Catedra „Cadastru
și Geodezie” UASM, doctorandă.
e-mail: alaboscan@gmail.com
tel. 068777721

INFORMATION ABOUT AUTHORS

Tatiana STAHI,
lecturer at the „Law” chair of the
UASM, PhD student ULIM
e-mail: tstahi@mail.ru
tel. 068639991

Ala BOSCAN,
lecturer, Department of Cadastre and
Geodesy, UASM, PhD student
e-mail: alaboscan@gmail.com
tel. 068777721

DELIMITAREA VANDALISMULUI DE INFRAȚIUNEA DE HULIGANISM

Sofia PILAT,

lector universitar al Catedrei „Procedură penală și Criminalistică” a
Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova, doctorandă

REZUMAT

Analiza activității organelor de drept competente la capitolul ce ține de calificarea faptelor ilicite scoate în evidență un șir de probleme și neclarități existente la calificarea faptei drept vandalism sau huliganism.

În acest scop, considerăm a fi oportun să realizăm o delimitare între aceste două infracțiuni care sunt prevăzute de unul și același capitol din partea specială a CP.

Cuvinte-cheie: vandalism, huliganism, act huliganic, ordinea publică, loc public, bun din domeniul public, obiectul infracțiunii, latura obiectivă, subiectul infracțiunii, latura subiectivă.

DELIMITATION OF VANDALISM OF HULGANISM INFRACTION

Sofia PILAT,

lecturer at the „Criminal and Criminal Procedure” Chair of the „Ștefan
cel Mare” Academy of the Republic of Moldova, PhD student

SUMMARY

The analysis of the activity of competent law bodies in the chapter on the qualification of illicit facts highlights a number of problems and uncertainties in the qualification of the act as vandalism or hooliganism.

To this end, we consider it appropriate to draw a distinction between these two offenses which are provided in one and the same chapter of the CP special part.

Keywords: vandalism, hooliganism, hooliganism, public order, public place, good in the public domain, subject of crime, objective side, subject of crime, subjective side.

Introducere. Autorul I.M. Tkacevski afirmă că termenii „huligan” și „huliganism” provin din limba engleză. În opinia autorului sus-menționat, în sec. al VIII-lea în Londra a existat așa-numitul trib „Hulli”, care se ocupa de organizarea anumitor bande specializate în săvârșirea diverselor acțiuni ilegale în stradă [10, p. 5].

De aceeași opinie cu autorul citat mai sus sunt și autorii G. Jitari și L. Ohrimovschii care, de asemenea, susțin că termenul „huligan” este de origine engleză [6, p. 5].

Metode aplicate și materiale utilizate. În vederea realizării scopului trasat, în respectivul articol științific au fost utilizate următoarele metode: metoda istorică; metoda logică (bazată pe analiza inductivă și deductivă, generali-

zare și specificare a problematicii abordate) și metoda comparativă.

În procesul elaborării articolului științific, au fost consultate următoarele materiale: Codul penal al Republicii Moldova, precum și lucrările științifice ale autorilor S. Brînză, V. Stati, M. Gherman, G. Jitari, L. Ohrimovschii, V.T. Kalmîkov, V.N. Kudreavțev, A.V. Naumov, I.M. Tkacevskii.

Rezultate obținute și discuții. Etimologic, termenul huligan provine de la numele cunoscutei familii irlandeze *Holligan*, care a locuit pe la sfârșitul sec. al XVIII-lea în Londra. Această familie a devenit vestită prin purtarea ei scandaloasă și tendința de a se ocupa cu diverse activități criminale [7, p. 5].

Dacă ne referim la prevederile art. 287 CP, prin huliganism se înțeleg acțiunile intenționate care încalcă grosolan